

Asia: VN/33074/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunnon tiivistelmä:

Hyvinvointiala HALI ry ei kannata lausuttavana olevaa esitystä, jolla mahdollistettaisiin alkoholijuomien verkkokauppa sekä alkoholin kotiinkuljetus Alko Oy:lle ja kaikille toimijoille, joilla on alkoholin vähittäismyyntilupa. Esityksen potentiaaliset taloudelliset, sosiaaliset ja terveydelliset haitat ylittävät ne hyödyt, joita esityksellä on esimerkiksi kaupan alalle. Hyvinvointiala HALI katsoo, että esityksen seurannaisvaikutukset päihdehaittojen kasvun myötä myös työpaikkoihin ja laajasti työnantajiin ja yrittäjiin olisivat kielteisiä. Näin ollen esitys ei tue niin elinkeinoelämän kuin yhteiskunnan kokonaisuutta.

Hyvinvointiala HALI ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta.

Hyvinvointiala HALI ry ei kannata lausuttavana olevaa esitystä, jonka keskeisenä tavoitteena on mahdollistaa alkoholin kotiinkuljetus. Esityksellä mahdollistettaisiin alkoholijuomien verkkokauppa sekä alkoholin kotiinkuljetus Alko Oy:lle ja kaikille toimijoille, joilla on alkoholin vähittäismyyntilupa.

Esityksen perusteluissakin tunnustetaan, että ”alkoholinkäyttö aiheuttaa yhteiskunnalle, yrityksille ja yksilöille miljardien eurojen välittömiä ja välillisiä kustannuksia”. Rahallisten kustannusten lisäksi kotiinkuljetukseen liittyy riskejä erityisesti jo ongelmakäyttäjien ja heidän perheidensä kohdalla. Kustannusten kasvu tulee lisääntymään myös valvovan viranomaisen työmäärän kasvaessa.

Viime vuonna julkaistun tutkimuksen (Åberg, Männistö, Mäkelä 2023) mukaan vuosina 1971–2020 maksakuolleisuus kasvoi Suomessa 2,5-kertaiseksi samalla kuin kuolleisuus muihin keskeisiin kansansairauksiin väheni. Alkoholimaksataudit kattoivat 93 % työikäisten maksatautikuolemista.

Samaan aikaan esimerkiksi työterveyshuollon ammattilaisten työn kautta on nähtävissä, että joukko työikäisiä käyttää päihteitä merkittäviä määriä. Päihteiden kirjo on monipuolistunut, mutta alkoholi on tässä joukossa edelleen kärjessä. Väestötasolla alkoholin käyttö vaikuttaa kansanterveyteen ja sitä kautta kustannuksiin esimerkiksi lisätessään syöpiin sairastumista. Erityinen riskiryhmä liiallisen alkoholinkäytön osalta sosiaalisesta (mutta myös terveydellisestä) näkökulmasta ovat vauva- ja lapsiperheet.

EHYTin ja FCG:n laatiman tuoreen laskelman (2024) mukaan Suomessa menetetään joka vuosi ennenaikaisesti yli 37 000 elinvuotta alkoholin vaikutuksesta, kun otetaan huomioon myös epäsuorat kuolemat. Laskelmassa on otettu huomioon muun muassa syövät, verisuonisairaudet sekä itsemurhat, joissa alkoholi on ollut merkittävä taustatekijä. Laskelman mukaan alkoholi aiheuttaa Suomessa arviolta 8,8 % kaikista ennenaikaisesti menetetyistä elinvuosista ja 7,3 % kaikista menetetyistä toimintakykyisistä vuosista. Erityisesti vältettävissä olevissa ennenaikaisesti menetetyissä elinvuosissa alkoholilla on keskeinen rooli – yli joka viidennessä tapauksessa alkoholi on ratkaisevassa osassa. (EHYT 2023)

Kustannusvaikuttavia keinoja alkoholihaittojen vähentämiseen ovat alkoholin saatavuuden rajoittaminen, hinta- ja veropolitiikka sekä markkinoinnin rajoitukset. Käsillä oleva esitys toimii päinvastaiseen suuntaan saatavuuden rajoittamisen osalta. Myöskään hallituksen veropolitiikka ei ole kaikilta osin tukenut alkoholihaittojen vähentämistä.

Ehdotettava lakiesitys todennäköisesti jossain määrin lisää alkoholin kulutusta väestötasolla ja erityisesti kärjistäisi tilanteita jo valmiiksi riskiryhmissä olevien ongelmakäyttäjien ja näiden perheiden osalta. Alkoholin kotiinkuljetuksen osalta on esimerkiksi Australiasta tutkimusnäyttöä, jonka mukaan kotiinkuljetus on mahdollistanut alkoholin juomisen jatkamisen tilanteessa, jossa juominen olisi muussa tilanteessa loppunut. Lähtökohtaisesti alkoholin saatavuuden helpottaminen lisää haittoja, joten riskiperusteisesta lähtökohdasta kyseistä säädäntöä ei ole järkevää toteuttaa erityisesti tilanteessa, jossa samanaikaisesti palveluihin, sosiaaliturvaan ja järjestöjen ennaltaehkäisevään ja korjaavaan työhön kohdistuu merkittäviä leikkauksia. Lisäksi täysin varmaa on myös esityksen perustelujen mukaan, että valvovien viranomaisten työmäärä ja näin ollen myös valtion kustannukset lisääntyisivät uusien valvonnan toimintamallien ja vaadittavan lisähenkilöstön takia. Myös hyvinvointialueiden kustannukset kasvavat ja palvelutarve lisääntyy, mikäli haitat kasvavat.

Vaikka esitys näyttää olevan laaditun elinkeinopolitiinen, ei sosiaali- ja terveystaloudellinen, näkökulma edellä, seurannaisvaikutukset myös työpaikkoihin ja laajasti työnantajiin ja yrittäjiin olisivat kielteisiä. Tämä johtuu siitä, että todennäköisesti alkoholihaitat kasvaisivat ja yksityiskohtainen alkoholisäädäntöön liittyvä byrokratia ja valvontaviranomaisten kustannukset sekä työikäisen väestön työkykyriskit lisääntyisivät. Samaan aikaan esityksellä voi olla vaikutusta hyvinvointialueiden kustannuksiin ja työvoimatarpeeseen, mikä näkyy viime kädessä kaikkien veronmaksajien kukkarolla. Esityksen vaikutukset olisivat siis Hyvinvointiala HALI ry:n näkökulmasta vastoin laajempia yhteiskunnallisia, myös elinkeinoelämän, etuja.

Lähteitä:

Alkuperäistutkimus maksatautikuolleisuuden kasvusta (Åberg, Männistö, Mäkelä), Lääkärilehti 2023; 78, julkaistu 7.9.2023:

<https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/alkuperaistutkimukset/maksatautikuolleisuus-on-kasvussa/>

EHYT:in ja FCG:n laskelma, ks. tiedote 22.5.2024: ”Alkoholi luultua suurempi tappaja Suomessa: Vuodessa katoaa 37 000 elinvuotta alkoholiperäisistä syistä”

<https://ehyt.fi/uutishuone/tiedotteet/alkoholi-luultua-suurempi-tappaja-suomessa-vuodessa-katoaa-37-000-elinvuotta-alkoholiperaisista-syista/>

Lähteitä alkoholin kotiinkuljetuksen vaikutuksista alkoholin kulutukseen (EHYT 15.5.2024):

<https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2024/05/Alkoholin-kotiinkuljetusta-kasittelevan-blogin-lahteet-15.5.2024-1.pdf>

Kause Hanna-Maija

Hyvinvointiala HALI - Hanna-Maija Kause, johtaja (terveyspalvelut)